

מדינת ישראל
הכנסת

ש.פ.

פרוטוקול מס. 100/ג'

מישיבת ועדת הכספים, שהתקיימה בתל-אביב, בבנין
בנק לאומי לישראל, ביום א', כה' בתמוז תשי"ח -
13.7.58, בשעה 10.00.

נכחו - חברי הוועדה

י. גורי - היו"ר
י. בדר
א. בהיר
ש. דיין
א. הרצפלד
מ. חזני
א. כהן
נ. לוין
ז. צור
מ. קלמר

מוזמנים:

ד"ר פורדר - מנהל בנק לאומי לישראל
ד"ר זלתימר - מטעם " "
מר ישראלי - " "

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. גורי:

נרשמו כמעט כל אותם החברים שהיו בישיבה
הקודמת. לפני שאתן את רשות הדיבור לחברי הוועדה להציג את שאלותיהם,
רצוני להביע משאלה בתחילת הבירור, מתוך הנחה שעוד חברים שותפים למשאלה
שלי.

לנו חשוב לשמוע מפי ד"ר פורדר - מנהל הבנק
הלאומי ועוזריו - כיצד הם רואים, מהמצפה שלהם, את ענין חוק הרבייה לאחר
נסיון של תקופה מסוימת. אתם זוכרים שנאמר כאן כי דבר זה לא יעמוד במבחן.
עד כמה שידוע לנו, החוק הצליח; אבל ברור, מהמצפה שלכם אתם יכולים לדעת
אם הצליח החוק או לא.

(ב) אתם יודעים כי לפני זמן מה הועלתה השאלה על האחדת האחוז - 11% גם לתעשייה וגם לחקלאות, וללא רבית דפרנציאלית. מסתבר שהיתה התנגדות לכך מצד החקלאות, והדבר הזה מוקפא עד עתה.

מה שאנו רוצים לשמוע ממך הוא: (א) אם אתה רואה צורך הכרחי בכך; (ב) אם נכון הדבר שהרבית הדפרנציאלית איננה לטובת המשק החקלאי, אלא לרעתו. אילו לא היתה קיימת הרבית הדפרנציאלית, הרי שקופת הבנק היתה יכולה להיות פתוחה יותר לקבלת הרבית. דעתך זו חשובה לנו משום שהבעיה רצינית וחשובה למדי.

מצאתי לנכון להקדים הערתי זו, ועתה אתן את הרשות לשאלות לחברי הוועדה.

ז. צור:

במשך דברי הפתיחה של ד"ר פורדר, בעמדו על מצב הבנקים כיום, ציין שתי אפשרויות: (א) העלאת שער הרבית; (ב) הגדלת שחרור אמצעים ליקווידיים. זה בעצם סוביל אותנו לדיון הרבה יותר רחב.

בקשר עם שאלת אמצעי התשלום למשק, אינני יודע אם כאן המקום לברר שאלה זו.

היו"ר י. גורי:

לא התעלמתי מבעיית מדיניות האשראי אשר הוצגה חשובה מאד. אם נדון בהיקף רחב יותר, לדעתי לא נכון יהיה מצדנו לקיים שיחה כזו שלא בהשתתפותו של בגיד בנק ישראל. לכן לא הזכרתי את הבעיה הזו אשר לא נעלמה ממני.

ז. צור:
אנסה להציג כמה שאלות והערות מבלי להיכנס לעצם השאלה.

ד"ר פורדר, אתה טענת שישנם כיום אמצעים גדולים של הבנק המפקידים אותם בבנק ישראל, והרבית עליהם היא נמוכה, ואשר מבחינת חשבונות הבנקים הדבר הזה משפיע. אני שואל: בסוף שנת 1957 החזיקו הבנקים בבנק ישראל במזומנים וביתרות 174,8 מיליון לירות. לעומת זה, אתה יכול לטעון שהבנקים מקבלים 3-2,5 אחוזים רבית, אשר זה נמוך משער הרבית הקרדיטורית, ולכן זה משפיע על מאזן הבנקים.

לעומת זה הייתי רוצה לשמוע, כיצד אתה מעריך שהממשלה מחזיקה פקדונות בבנקים בסכום של 238,6 מיליון ל"י, ואם היית משנה את הרבית - בערך ב-2% - האם הדבר לא היה מאזן את חשבונות הבנקים?

הייתי רוצה לשאול דבר אחר: הרבית שמשלם בנק ישראל על הפקדונות, האם, לדעתך, היא נמוכה מדי? מהי תגובתך לבעיה זו?

בעקבות דבריו של יושב-ראש הוועדה, מר גורי, רצוני לומר: אם כיום היו מבטלים את השער הדפרנציאלי לחקלאות ולתעשייה, כמה היה בנק לאומי לישראל יכול להעביר מעצמים אחרים שהוא נותן לחקלאות ולתעשייה? מאחר שקיים שער רבית יותר גבוה, הרי הבנקים מכווצים יותר לאמצעים אלה. אני שואל: איך אתם מעריכים, מנקודת המצפה של בנק לאומי לישראל, את הבעיות הללו?

זאת ועוד: מהו גובה הרבית הקרדיטורית כיום, וכיצד חוק הרבית ושער הרבית שהבנקים מקבלים משפיע על הרבית הקרדיטורית?

ועוד דבר: רצוני לשאול ביחס לאחוז הנכסים הנזילים: אחת הנקודות שלן היא - האמצעים הגדולים שמחזיקים בבנק ישראל המשפיעים על מצב הבנקים. מה קרה כאן, האם חל שינוי לרעה?

נכון שנשנת 1955 הייתה שיעור הנזילות 39,6%, ובשנת 1957 - 40,9%. כלומר שתאחוז עלה ב-1,9. בינתיים חלו כמה שינויים

בתקנות הבאים להקל על הדבר. נוסף לזה חוק הרבית העלה את המסוצע.
מה קרה כאן בינתיים? מדוע אתם רואים זאת כהחמרה?

בעיה נוספת: בעיית הכספים והיתרות של
הבנקים נמערב. האם ההוראות החדשות של הסילוקים צמצמו את הדבר במידה
מסויימת? האם זהו גורם אשר השפיע על הבנקים? אני שואל גם, אם הגורם
הזה השפיע גם על הבנקים הגדולים?

י. בדר:
מזמן חדלתי להבין את בעיית הבנקאות, מכיון
שבשנים האחרונות קבעה לעצמה כל מיני מגמות.
מצד אחד, המגמה לפיתוח והשקעת כסף ממשלתי רב לצאן ברזל, מצד שני -
המגמה לא לתת אשראי להון חוזר. אלו הן שתי מגמות מנוגדות.

ועוד נקודה ישנה: אשראי והכוונה. ברור
הדבר שלא הבנקים מחליטים למי לתת אשראי, אלא עליהם להחליט לפי שני
מסטרים.

בנוגע להכוונה - פחות אשראי חופשי. וכשרוצים
להגביל אשראי, הדי האמצעי הקל ביותר הוא, להעלות את הרבית. והמגמה היא
להגדיל את האשראי, כלומר - להגדיל את הרבית.

יש מוסדות אשר בהם אסור לגעת. אלו הן
חברות פיתוח, ובמידה מסויימת - גם קופות תגמולים; חברות להשקעה - שם
נעשה הכל מחוץ לפיקוח. מלבד "קופת-מלווה", חברות פליננסיות ופיתוח -
כולן נמצאות מחוץ לכל פיקוח.

בעיית האשראי, אינני מתמצא, אבל אני שומע
כל הזמן טענות שמחוץ לבנק לאומי אין בנק בארץ ששומר על חוק הרבית.
ואינני מדבר כאן על אשראי בהכוונה.

ועתה, לייין משקיות הבנקים: אני רוצה להגיד
כי הדבר אינו ברור לי. בנק לאומי נון במגמתו הכללית לא להיכנס לעסקים
זעירים. אם בנק לאומי טוען שאינו יכול להחזיק מעמד, הרי ודאי ובודאי
שאחרים גם כן לא יכולים. ואיננו יכולים לדעת, אם ההוצאות של הבנקים
האחרים מתקבלות על הדעת או לא. הנה, בקרתי ב"קופת-מלווה" לפני עשר
שנים, וראיתי שיושבת שם הנהלת בת כמה אנשים, ופקידה התעסקה באיזו שהיא
עבודה וכו', - אין זאת אומרת שהעסקים לא עלו יפה עד כדי כך. כיום,
ל"קופת-מלווה" יש כמה סניפים. ועתה, אינני יודע בדיוק, האם אפשר לטעון
שההוצאות של בנקים אינן מתקבלות על הדעת?

ועוד דוגמה: לפני כמה רגעים בקרתי במחלקה
למטבע חוץ שבבנק הזה. זוהי מחלקה די שקטה ועובדים בה המון פקידים - והם
עובדים די קשה - לעומת שנים קודמות, במחלקה זו עבדו 4-5 אנשים. (מ. קלמר:
סימן הוא שמספר הנוסעים גדל). הכל אני מבין אם שומרים על פרופורציה.

ההגבלות שהוטלו על הרבית דווצחות את הבנקים,
וטענה זו במקומה מונח. אבל חושבני שזו בעיה של אשראי מבחינת הצרכים
הציבוריים, והיא קובעת את מצב האשראי בארץ. ושוב, מר הורוביץ - נגיד
בנק ישראל - יציע הצעות, ואז יוטלו הגבלות על האשראי ושוב - לא תהיינה
השקעות בצאן ברזל; ואלה שוב - ילכו לבנקים ויבקשו כסף על מנת להשקיעו
במכונות וציוד, ושוב - יהיה חוסר בהון חוזר. וזוהי בעיה. אני חושב
כי בענפים רבים אנו עברנו את הגבול של ההשקעה. מה דעתך, ד"ר פורדר, על
בעיה זו.

ועוד דבר: מהי ההשפעה של המצב האמיתי על
הוצאות הייצוא? כיצד נעשות ההגבלות לגבי קרדיטיבים, האם הן משפיעות
על אפשרות לקבלת הזמנות? מה מצב המימון לחסרי-גלם?

ד"ר קיסרון:

ד"ר פורדר, הייתי מבקש ממך שתענה על השאלה המדאיגה אותי - בקשר להודעות על הבורסה: שער הניירות, למשל: של "עסיס", "אתא", "לדויה" ועוד - כולם למטה מ-100. המדובר הוא במניות שנרכשו לפני 15-20 שנה; כלומר, השער הוא הוא פחות מ-25. ההנחה הזו היא נכונה, מכיון שהבנקים ממלאים תפקיד חשוב בענין זה. הייתי רוצה לדעת, איך אתה מסביר את התופעה הזו דוקא במפעלים פרטיים, כמו: "אתא", "עסיס" ועוד. האם אתה חושש לתופעה מדאיגה זו? מה דעתך על נקודה זו?

ג. לוי:

רצוני לשאול את ד"ר פורדר על הון האשראי שניתן לבניה פרטית: כיצד זה משתווה עם השנים הקודמות, ומה הם המקורות שהבניה מקבלת מחוץ לבנקים?

א. כהן:

אני מבין שקברניטי בנק לאומי רצו לשמוע תשובות או הערות לבעיה שד"ר פורדר העלה בדבריו, והיא בעיית הבנקים מול עסקים מוגבלים ומצומצמים בתוך סצנה הכספית, ובכלל - סיבות אחרות הידועות לנו בכלל ההתייחסות. אני רוצה לומר כי במידה שזו היתה הכוונה של הישיבה הזו, הרי אין לי תשובה מספקת, כי התשובה לגובה ההוצאות איננה לא בכיסנו ולא בכנסת, ובמידה שהיא נמצאת בידי מפלגות מסוימות הרי גם אז ישנה חלוקת עבודה וביציגיהן יושבים בוועדת הכספים ומדברים כך, ואחרים - אחרת, אם זה על בעיית סחר ואם זה על בעיה אחרת. (היו"ר י. גורי: התיקון הוא לא רק מפלגות מסוימות, כי אם כל המפלגות.)

האספקט השני של הבעיה אינה העלה ד"ר פורדר: ניסוח הצעה שיש בה משום הפשרת האשראי. לאחר ששמענו את הסכומים אותם נקבומר הורדוביץ, דאיתי שהצעה היא מאד קשה ולכן רציתי שהבירור הזה יתנהל בהשתתפותו של נציג בנק ישראל. הבעיה של הבנקאות בארץ היא מאד מכריעה וקשה. וכיון שאני יודע כי ד"ר פורדר איננו שייך לחלק הזה של המיתרס, מבלי להתחשב עם האימפליקציות של הדבר - לכן הייתי מצפה ממנו לשמוע יותר נימוקים: האם זה באמת אפשרי, האם זה ניתן מה שהוא דורש? האם אפשר להפסיד סכום מסויים מבנק ישו?

(ב) מצד אחד מעוניינים לצמצם את מספר הבנקים בארץ, ומאידך - יש להן גדול להקמת בנקים. הנה, רק בשבוע שעבר הזמינה התאחדות התייחסים שיחות על מנת להקים בנק. ואכן הם קיימו שיחות אלה. (ד"ר פורדר: נכון, אני יודע מזה.)

לי ברור הרבה יותר מדוע הבנקים מתנגדים להקמת בנקים נוספים. אולם, ישנה נקודה אחרת בעיני, והיא: אולי בכל זאת בנקים רציניים מוקמים על חוגים בעלי משקל יכולים לשמש נקודת משיכה נוספת של הון? כשבאים לדרוש הקמת בנק, אין לך טענה אחרת מאשר זו. וכשבנקים פותחים סניפים, הם טוענים כי הם עושים זאת על מנת להרחיב את מעגל ציבור המפקידים; וכי הם מרגילים אנשים להפקיד את כספיהם וכו'. לדעתי, כדאי לבחון נימוקים אלה.

ועוד נקודה שלישית: אני שואל עצמי, אם לא היה נחוץ ורצוי להקים בארץ איזה גוף ציבורי - נקרא לזה "ליגה" - שיראה את תפקידו המרכזי ושיהיו לו אמצעים לפעול להגברת החסכון של האזרחים, של הפרט, של המדינה. הבנקים בזמן האחרון הציעו כמה הצעות כאלה, והם הצליחו במידה מסויימת. (היו"ר י. גורי: הם הצליחו למעלה מהשוער.)

אני שואל את עצמי: כיצד היינו יכולים להביא את האזרחים של המדינה הזו למאמץ יותר רציני של חסכון? ויש כמה דרכים: נחוץ להגביר את האמון בציבור בעתידו של המטבע, - וכאן עשינו משהו, הצמדנו את הדולר; אולם הציבור ראה שהדולר עלו ועלה, ואילו האינדיקס עמד במקום. מכל מקום, אפשר להגביר את האמון ע"י הצמדת הדולר. הדולר מהווה גם כן בעיה. יש שער של דולר וכו'. פרט לציבור, אין גוף אחר שמוכר דולרים למטשלה. קשה לצבא מהו השער; אבל צריכים להשתדל בכיוון זה - לעודד את האמון. ואפשר לעשות זאת באמצעים תעמולתיים, להחדיר לציבור

בטחון. ואז יתהווה גרעון של 150-180 מיליון דולר. זאת אומרת, לכל אזרח צפוי מחסור, ואחד האמצעים שיכולים לעזור לפרט לעבור את תקופת המשבר עד אשר יתגלו אפשרויות חדשות, הוא - חסכוניות. תעמולה כזו אפשר לנהל בעתונות, בסרט, בקולנוע וכו'. יש לעשות הכל על מנת שהפרט יגיע לידי מחשבה שהוא מוכרח להכין לו רזרבות.

לכן אני מגיע להצעה - להקים ליגה ציבורית לעידוד החסכון הלאומי. לדעתי, באמצעים מודרניים נגביר את פעולת החסכון; זה עלול לחזק את האסון. אנו זקוקים לחיזוק.

היו"ר י. גורי: לא ירדתי לסוף דעתך בדברין האחרונים. במידה שהציבור יחסוך, הרי - לפי עניות דעתי, יתהווה סיכוי שלא נגיע לגרעון של 150 מיליון דולר.

ש. דיין: באחרונה דובר עם חקלאים על הצורך להעלות את הרבית מ-10 ל-11 אחוזים. אנחנו רואים את זה לא רק מנקודת השקפה זו שהחקלאים אינם יכולים לשלם, אלא שמצב החקלאים הוא ברע; הענפים העקריים - רפת ולול - נמצאים במצב של ירידות. אין זאת אומרת רבית בלבד, אלא - העלאת משכורות, איגוד מקצועי ואחרים; העלאה של חשמל, מים ועוד - הכל עולה. ההלכה שלנו היתה - לא להעלות הוצאות, אחרת זה גורם לאינפלציה.

אם מעלים רבית, חשמל והוצאות אחרות - אין דרך אחרת אלא להעלות את מחירי התוצרת.

ד"ר פוהרר אמר שהאנשים אינם יכולים לחיות על משכורותיהם; וכי כך אומרים כל מקבלי השכר בבנקים וכל הפקידות בכלל, נשאלת השאלה: כיצד לקשר את הדבר הזה, כאשר מצד אחד רוצים להוריד את מחירי התוצרת ולעמוד בהתחרות של שווקים, ומצד שני - מעלים ומעלים.

הריני להפיק שאלתי לד"ר פוהרר: אמרת, כי הבנקים הקטנים לא יכולים להתקיים. אגב, מדוע אנו מעוניינים בפתיחת בנקים אחרים? - שיעמדו רק בנקים שיכולים לעמוד.

(ב) הואיל ואני חושב שד"ר פוהרר לא רק פרוגרסיבי טוב, אלא גם ציוני טוב, הריני שואל אותו: מה אתם עושים באזורי הפיתוח?

חושב. קראתי בעתון שהיית באילת, ושמתחילי מאד על כך, לכן אני שואל: מה/הבנק הגדול והחזק ביותר בארץ לעשות באזורי פיתוח? עד מתי הבנק הזה יעמוד בתל-אביב? ואני יודע את הסייגים, מה בנק יכול לעשות; אף על פי כן אנו ציונים, ולמרות הסייגים אני שואל: מה אתם עושים ואם/בדעתה לעשות?

(ג) בוועדת הכספים מדברים על סקדונות, חסכוניות. אני רואה תקלה בזה שהחוסך מקבל 3-4 אחוזים רבית, בתנאי שהוא יכניס את פקדונו לתקופה של מספר שנים; והיה, אם הוא מוציא את הכסף, הרי שהוא מפסיק לקבל את הרבית. לעומת זה הבנקים נותנים לחקלאים הלוואות ברבית של 11%. הייתי רוצה לקבל הסבר על נקודה זו.

(ד) אני יכול להניח שלשאלתי זו אין תשובה. אתה, ד"ר פוהרר, הנך חבר ההנהלה של הוועד הפועל הציוני. באופן כללי אומרים כך: ניתן לכם סכום של חצי מיליארד לירות, ועוד חצי מיליארד יינתן לביטוס האנשים. לזה אין תשובה. מר אשכול או שר האוצר דיבר ודיבר, ואין תשובה בפיו על בעיה זו. מדי שנה לוקחים עוד 50 מיליון לירות מהאוצר, וכל זה לא מתקרב לביטוס. לעומת זאת אני שומע, שסכום הפקדונות בבנקים מגיע לכדי 540 מיליונים לירות. לכן אני שואל:

מדוע לא מזוימים חלק מהפקדונות הללו להתיישבות? הרי הסוכנות היהודית רוצה להשיג הלוואה ואין לה מניין. הרי בכל זאת, נמצא בארץ חלק של כסף שאין לו הופכין. מונח הכסף בבנקים ללא הופכין - ואילו ההתיישבות זועקת ומשוועת לביסוס.

כיצד לבצע הלוואה כזו? - נניח שתינתן הלוואה מהפקדונות הללו לסוכנות היהודית בערבות הממשלה, וכל זה ילך לצרכי ההתיישבות. ואני יודע מתוך ניסיון של עשרות שנים בהתיישבות, כי לא הלכה פרוטה אחת לאבוד בהתיישבות. בסופו של דבר - משלמים את הלוואה עם רבית. (ז. צור: מחזירים את הלוואה ברבית דה-רבית.)

כציוני, ונוסף על כך - פרוגרסיבי, אני שואל אותך: שמא תוכל לסטות מדרכך, ותהיה יותר ציוני?

אני יודע היטב, כי החקלאים לא ישלמו את הרבית בשער של 11%.

ס. חזני:

כל אחד מזהיר כאן שאיננו בנקאים. אף על פי כן המספר שהביא ד"ר פורדר על רווחיות, מדאיג לפי דעתי גם כן. אבל מנקודה מוצא אחרת - לא מנקודת מוצא של הבנקים - מדאיג אותי הדבר. בשם שאנחנו דואגים לכל בנק, הרי אנו יכולים לטעון כך: תייעלו את עצמכם ותדאגו שהרווחיות לא תרד.

ירידת הרווחיות של הבנקים, גם לגבי אותם אשראים חיוניים למשק - וזה בשעה שאנו חייבים לדאוג, אם לא להוריד את שער הרבית אבל לא להעלותו, כי יש משקל וזה מופיע בכמה וכמה ידים של ייצוא - צריכה להוות דאגה ומחשבה.

שנית: אנו חייבים למצוא דרך שהבנקים ישלמו יותר למפקיד, אחרת - הוא עלול לא להפקיד בבנקים; הוא הולך לאחרים, לרחוב. לדעתי, שני הדברים הללו מחייבים מחשבה. אם הרווחיות תרד, אז יעלו את שער הרבית. בקשר לזו בני שואל:

(א) האם התהליך הזה של התמזגות פוסדות קטנים למוסדות יותר גדולים - האם הוא תהליך טבעי? או: האם תהליך זה נותן תוצאות של חסכון, של יתר יעילות, של עליית הרווחיות?

(ב) שאלה שניה בקשר לזה: אם בנק ישראל יעלה את שער הרבית עבור הסכומים המוקפאים אצלו, האם הלחץ של שער הרבית ירד? זאת ועוד: האם אפשר להוציא את הסכומים מבנק ישראל? נניח, שבנק ישראל מוציא אבר מן החי - אם כן, האם יכול זה לעצור במגמה להעלות שער הרבית ללווה?

יחד עם זאת אני מוסיף לשאול: האם בכלל יש ערך לעוד שנים-שלושה אחוזים שהמפקיד יקבל? האם זה עלול למשוך אותו?

(ג) אילו לא ההגבלות של בנק ישראל שכולם מתאוננים עליהן, מה השעור, בתנאים הנתונים של חוסר יציבות, של הנזילות שהבנקים החפשיים קובעים לעצמם מתוך נקודת השקפה כספית? מהו הפער בסך-הכל? - יתכן והוא איננו כה גדול.

(ד) ועתה ברצוני לשאול שאלה אפיקורסית: מה אנחנו טענו בשלהי תקופת דב יוסף? (היו"ר י. גורי: תקופה של שנתיים -זמן כהונתו - איננה תקופה). אנחנו טוענים, והבנקים חוזרים על כך, כי בשעה שהמחיר הריאלי של דבר מסויים צריך להיות גבוה, או יותר גבוה, בשל תנאי השוק - היחס בין ההיצע והביקוש - אתה בא ומסליץ למכור אותו במחיר נמוך, ואז הדבר מוכרה ליצור שוק שחור. מצד אחד, מצטבר לחץ גדול של כוח קניה, דבר שגורם לעשיית שוק שחור. הרי מעט הביצים שישנם, חלק מהן בורח לשוק השחור. האם אותו דיין לא חל לגבי מצרך שסמו כסף? לאסורה:

בשעה שהביקוש הוא הרבה יותר גדול מהיצע המלאכותי, הרי שביקוש זה מחפש לו שוק-שחור; הוא מפנה אותו לרחוב, ושם הוא משלם מחיר גבוה מאד של רבית. האם אין לחשוב, שלגבי אשראי לא-חיוני להוריד את ההגבלות, בדיוק כפי שהיה בימי דב יוסף - להוריד את "הצנע"?

התוצאה תהיה, שאמנם הרבית הרשמית תעלה במידה ניכרת, אולם באותו זמן השוק השחור ייעלם. שער הרבית יעלה במקצת, אולם השער של 25% שישנו עכשיו, ירד, והכספים שמסתוכנים ברחוב ואשר עבורם מקבלים רבית של 25%, יגיעו לבנקים. כלומר, אני בדעה שיש להעלות את הרבית לסביבות 16%.

האחוז של האשראי השחור הולך ועולה, לפי דעתי, מדי שנה בשנה. זאת אומרת שהמסוּע הזה עולה. ולכן אני בדעה, שע"י המסוּע של 16%, הכספים יחזרו לאפיק נורמלי. ונוסף לכך - דבר זה ירתיע במקצת.

הי"ר י. גורי: אני מוכרח להציג שאלה להבנת העניין: מהו הסכום של הכסף הזה הנמצא בשוק השחור? יש האומרים 8, 9, 10, ויש אומרים גם 15 מיליונים לירות. אבל בדרך כלל, ההערכות הריאליסטיות הן כך. האם העלאת אחוז הרבית יכולה להיות מרחיקה לכת כל כך?

א. בהיר: יש לך כמות בלתי מוגבלת של נמ-קפה.

מ. חזני: אלה הם הכספים שחסרים, והם גורמים להעלאה של 25%.

יהיה אמון, ואז יופסק הלחץ. אני אומר שצריך לבחון את הדבר הזה.

שאלה אחרונה: ידוע קיומו של מוסד ששמו חברות שונות, ליד בנקים רבים, אשר בזמן האחרון נציג הבנק התחיל לשים ידו עליו. הכוונה ברורה - להטיל פיקוח גם עליהן. מה תהיה התוצאה? רצוני לציין כי אין זו שאלה של סקרנות בלבד. התוצאה תהיה כזו: הרי החברות הללו הן חוליית ביניים בין הרחוב והבנקים, ושם המפקיד מקבל רבית יותר גבוהה. החברה לוקחת 15-18 אחוזים. (הי"ר י. גורי: זה האחוז אשר קבעת). התוצאה תהיה שהכסף שבחברה זו יברח לרחוב לילנבלום. גם כסף זה אשר עבורו אני משלם 15% ייעלם, ואז אצטרך לשלם עוד יותר.

מ. קלמר: רצוני לומר שאני אינני שותף לאפיקורסות זו, למרות הדברים שנאמרו בזמן שדנו על הגדלת הרבית.

כשהתקיים הדיון על העלאת הרבית, הייתי בעד העלאה לכדי 12%. אני משום כך רוצה לשאול, אם ידוע לחוגי הבנקים אם אחרי ההגדלה של הרבית, גדל האשראי השחור. אם כן - בכמה הוא גדל? האם גם הרבית גדלה? זאת אומרת, לאחר שהגדלנו את הרבית הרשמית ל-11%-12%, האם גדלה הרבית השחורה?

אני מתנגד לפתיחת סניפים של הבנקים הקיימים. אני בכל זאת שואל: אם אנו נעבור את רחוב דיזנגוף בתל-אביב, או רח' יפריסמן עד רח' ארלוזורוב, תמצא שני סניפים של בנק לאומי. לדעתי, פתיחת סניפים מצד בנקים קיימים נעשים בצורה מופרזת. אבל החשובה לכך היתה- משיכת מפקידים. רצוני לדעת אם אתם עושים חישוב שכל סניף וסניף קדיק את קיומו. ודאי שיהיה מוצדק אם בפינוח מרוחקות יפתחו סניפים.

ועוד שאלה: שמענו דו"ח על בנק לאומי.
בין היתר, הזכיר ד"ר פורדר את הבנק האפותיקאי. נאמר, כי הוא נותן
פקדונות בסכום של 18 מיליון לירות. הייתי רוצה לדעת, אם זה ניתן
מכספי הממשלה. אינני סבור שבנק אפותיקאי, במצבו כיום, יכול לתת
פקדונות בסכום של 18 מיליון ל"י.

ישנו ויכוח על מה שקוראים "שיכון
ממשלתי". זאין מוסד אפותיקאי ראוי לשמו, אך אפשר להגיד באופן ברור,
כי הממשלה היא היום הגורם לנתינת הלוואות למשכנתאות.

ועוד נאמר, כי בבנק לאומי לישראל ישנו
סכום של 90 מיליון לירות, וזהו סכום הקדונות. אני שואל: האם לטובת
משק המדינה ותקציב המדינה לא רצוי היה שהממשלה תרשה לבנק לאומי להזרים
לפחות 25-30 מיליון ל"י לבנק אפותיקאי, מאשר להפוך אותו, את הבנק
האפותיקאי, לגורם במקום תקציב שיכון? אתן דוגמה: מפעל החסכון.
אפילו אלה הישגים בצריפונים מסובלים לשלם את התשלומים. והשיכון
הוא: הממשלה (קצת סגור) של 65 מיליון לירות, כל הקבלנים וכל
החברות אשר מבצעים את השיכונים במסגרת תקציב זה, נאנחים קשות.

אני שואל את ד"ר פורדר, אשר לו מהלכים
בבניה ושיכון: האם לא היה טוב יותר להקים במדינה בנק אפותיקאי ראוי
לשמו? הרי עד קום המדינה, היווה בנק האפותיקאי גורם מסויים. הייתי
רוצה לשמוע את דעת ד"ר פורדר בנדון זה.

ועוד שאלה, בקשר עם הכוונת האשראי.
יש לנו שני סקטורים. אני חושב שהבניה בארץ הנו גורם חשוב, ביחוד
מבחינת התעסוקה. ואנחנו יודעים מה יכול היה להיות המצב אילו הבניה
בארץ לא היתה באותם הממדים כפי שהוא קיים עכשיו. הקבלנים השונים
צריכים להזדקק לאשראי שחור ולשלם אינני יודע כמה, וע"י כך לייקר
את הדיירות. האם לא רצוי לכלול את הבניה בהכוונת האשראי?

א. הרצפלד:
אני רוצה הקדים ולומר לבית הזה כמה
מלים. אני חושב שאני היחיד אשר
חונכתי במשך שנים לכבד ולהעריך את הבית הזה ואת מנהליו, אם כי לא
הייתי תמיד בדעה אחת אתם. הפסיכולוגיה בינינו לא תמיד הזדהתה,
והפגמות בינינו היו שונות. יחד עם זה אמרתי, כי חונכתי, ועד היום
הזה רצוני להמשיך בדרך חינוך זו.

מכאן המסקנה שהבית הזה, הנקרא "בנק לאומי
לישראל" - וגם לאחר שקם בנק ישראל - חייב להיות המכוון והמדריך.
ורצוני להגיד לד"ר פורדר ולחבריו, כי אני רוצה להטיל עליך תפקיד זה -
להיות מדריך ומכוון בכלכלת הארץ. משום שהארץ תובעת הבראה; הארץ תובעת
עליה. אלה הם שני דברים הנתבעים.

בשאלת העליה, הרי אין זה לא הבית ולא המקום,
ובאכסניה זו אינני יכול לדבר על עליה, ואם אינני יכול לומר עליה, הרי
זו ירידה. אני אומר שהארץ נמצאת במצב של ירידה ולא של עליה; ירידה בכוח
אדם; ירידה בכמות; ירידה במספר. ואני יודע שישנו חלק של אנשים בארץ
המחייבים את עצמם להיות משקיים למרות שהם נמצאים מחוץ למסגרת המשקית.
אני נובבתי, יום יום, בגודל ההפסד הזה של גלך רוח-גה. פעם הגה גלך ללא
כזה, כשאמרו שאין צורך בבניה, ואז שלמנו בשל כך ביוקר. גם כעת אנו נשלם
ביוקר על חוסר עליה. אולם, רצוני לעמוד בדיבורי; הנסחתי לא לדבר על כך
משום שרצוני לדבר על נושא זה במקום אחר. אולם, אדחייב את הדיבור על הנושא
- הבראת הארץ.

ד"ר פורדר, רצוני שתשמע מעם-הארץ כמוני על
נושא זה - הבראת הארץ. אני רואה את הארץ חלקים-חלקים. וביום ששי זה למדתי
משהו; שמעתי וידוי אשר לא האמנתי לו. בדרך כלל, מדברים על הזולת דברים
רעים. וכשמעתי את הוידוי, הרי שלא האמנתי. כי קיימים "תווים" כאלה.
במבניה הכללית שלנו, אין תווים כאלה.

אבקשך לא לתת לי לדבר על המסחר, על התעשייה וגם על המלאכה. אולם, אני מדבר על השטח בו אני מתעסק יום יום, ואני רוצה לחזור ולדרוש שהבנק הזה יהיה מכוון ומדריך. אני יודע שהממשלה רוצה להוציא תכנית כלכלית לחמש שנים. אני שמח מאד. רצוני לומר, כי לבית הזה צריך להיות חלק נכבד בתנית זו. ואני שואל: האם היסוד יהיה - כיצד להקטין את הוצאות החיים שלנו? ואינני מתכוון בדברי אלה על רמת החיים. כשאתה מדבר על רמת-חיים, אזי זה נקרא שהחיים הם בירידה, ואתה חייב להעלותו. (הג'ר. י. גורני: מהו ההבדל?)

כשאני מדבר על רמת-חיים, ואני לא מדגיש את הנקודה של הוצאות החיים, אזי אתה מדבר על ענף הלול, עליך להעלותו. אני יושב בבצק, ואני זקוק לאמון. לפיכך אני שואל: למה הבית הזה לא יעמיד את עצמו גוראש לריסון הסטיכיה הזאת?

בנוגע לרביית, רצוני לומר לך, ד"ר פורדר: אנחנו היינו אלה אשר קבענו בוועדת הכספים שני מיני רבית, ואנו שמנו ידנו על כך. כל חברי ועדת הכספים חיפשו דרך לאחד את שני סוגי הרבית.

אני כבר סיפרתי כיצד נוצר הקרדיט ברחוב לילנבלום. הוא נוצר, לדעתי, לא ע"י האיש המלווה, אלא הוא נוצר ע"י האיש הלווה, כי הוא לוחץ *למנוע* ברבית גבוהה.

בקשר להשלאת הרבית לחקלאות ולתעשייה, אני רוצה לומר כי העלאה זו לא תאריך ימים.

הרי אי אפשר להתאונן בפני ועדת הכספים, משום שהציבור רואה את חוסר היכולת של הבנקים. ברחוב אין דעה כזו.

ועוד רצוני לומר לך, כי הנה, הבנין הגדול של בנק הפועלים התולך ונגבה, האם לצו של הצבור מתרחב? - לא, ההיפך מזה. הרי הרחבה זו לא נעשית על פי צוואתו של רוטשילד ומנדבותיו של רוקפלר. זוהי המציאות, וכל הארץ עושה כך. אני רואה כיצד הבנינים הציבוריים גדלים, ולי יד בזה שהם עומדים ברוב פאר. אבל זהו פסק-דין.

אני נותן לך יד י על מצב להביא לידי הבראת הארץ, ואז אני מתחיל מהרביית. אני קובע ותובע ש-10% רבית צריך להיות המכסימום לגבי כל היתודים, ואינני רוצה להיות יוצא מהכלל; אינני רוצה להיות מיוחס.

חבר הכנסת דייין אמר משהו, ואני רוצה לומר לכם כי לא תמיד אני הולך באותה דרך, והיא אינה מחייבת אותי גם כשהוא צודק. אבל אני רוצה לציין כאן, כי בהחלט צדק גדברו על ביסוס.

ועתה אעבור לבדושא אחר - הרי פיתוח. הרי פיתוח זה מה שנקרא: דחק ומעד. ואתה, ד"ר פורדר, יכול לשאול: מה זה שייך לי? ב-1927 ניתן לארץ סיוע, והוא התבטא בסכום של 3.700 לירות. באו אנשים ואמרו כי סיוע זה נתן לפיתוח הארץ. כלומר, בכסף של היום זה 22 אלף ל"י. נתנה, במקום שהייתי בו ביום ששי, הממשלה מציעה 100 אלף ל"י לתת מדי חודש לעבודות דחק ועבודות מעד, - הרי זו איננה עבודה, וזו איננה עבודה. אינני רוצה לספר לכם צ'יזבטיים, קוריוזים ועוד דברים רבים אחרים.

לכן, אני בא לד"ר פורדר וגם אל כל האחרים ושואל: האם אפשר לשנות מצב זה או לא? אני אומר שאפשר לשנות מצב זה. זה קל מאד, ואני אומר לכם כי אתם תהיו שותפים לזה, אם זה בחקלאות, בתעשייה ואם זה במלאכה.

חבר הכנסת דייין דיבר, כאמור, על ביסוס. ד"ר פורדר, הרי אתה בקי אמרי: האם אינני סבור שהביסוס עולה לעם ישראל במיליונים?

ועוד בעיה: נעשתה פעולה נאה בחלק ההתישבותי, והיא - מתן חשמל. אני מברך על פעולה זו. אני חושב שבעוד שנה כעת חיה - אולי בעוד שנה - שנה וחצי - לא תהיה נקודה חקלאית אחת - ללא הגדל השתייכותה

המפלגתית - אשר בה לא יהיה חשמל. דבר זה מוכיח כי יצרנו כוח, וזהו גם חסכון. אנו צריכים לדעת כיצד להפנות את הכוח היצרני הזה; זהו כוח עצום. ולכך צריך קרדיט ביניים. יש מישהו אשר שואב את זה; יש מכוונת שאינה לכך. את מיליון הלירות הזה אני צריך לתקופה של שנה וחצי, משום שאני רוצה להאיר את כל הארץ, ואני יודע מה זה חשמל. חשמל זה יצירה; חשמל זה עירוד האדם העובד; חשמל זה הפעלת כוח. כוח - זה ראשי תיבות (מ. חזני): כוח זה ראשי תיבות של המלים: כולנו חשמל).

ביחס לגודל האשראי רצוני לומר משהו: אני נמצא בקונבולסיה לא פעם אחת ביום - האם צריך אשראי, או שלא צריך אשראי. אינני שואל אותך: האם צריך לעודד אשראי או לא, אלא אני שואל: האם צריך אשראי? אבל נחוץ כוח כזה אשר יהיה מסוגל להסביר לי, מדוע אני מתפרץ בדלת פתוחה - אני תובע אשראי בו בזמן שהוא לא נחוץ. אך אם הוא נחוץ, אזי הוא צריך להימצא פה.

כאמור, למדתי ביום ששי דבר נוסף: הממשלה הולכת בדרך עצמאית על מנת ליצור אשראי. מצד שני שמעתי אפיקודנות כזו: אם זה נעשה דרך הממשלה, הרי הציבור אינו מביט על זה כהלואה וכחוב. כנראה, שנחוצים כלים אחרים. כלומר, אם מקבלים את הכספים דרך משרד החקלאות, הרי שזה אינו מחייבם לעבוד; אולם אם הפעולה הזו נעשית דרך מוסד אחר - כפי שדיבר כאן חבר הכנסת קלמר על בעיית השיכון - הרי כל העציה הזו דורשת מחשבה חדשה, תכנית חדשה, דרך חדשה.

חברים, אני תובע מהבית הזה כפי שדרשתי נתחילת דברי - לא רק הכוונה והדרכה, אלא גם יזמה. יזמה להבראת הארץ. נעשינו דברים אבסורדיים העולים לנו בכסף רב, בו בזמן שאני יכול לעשות ההיפך מזה.

אינני יודע אם הצלחתי להחדיר בכם את

אותה חרדה אשר לה אני חרד.

אני אדבר על האשראי הניתן לתנועת החירות.

א. בהיר:

לבנקים יש טענות קשות כלפי בנק ישראל. הם טוענים שנשללה, במידה לא קטנה, עצמאותם והחלטותיהם, דבר שהיה גידיהם לפני הקמת בנק ישראל. אני אני רוצה לרבע אחד להניח את המצב הקיים, ונתוך מסגרת זו אני רוצה לבדוק כמה וכמה דברים. נדמה לי שעל כך נאספנו פה.

ובכן, הליקווידיות היא 38%. 20% הם הלוואות מכוונות הנמצאות ברשות הבנקים. ומדי שנה נאספים פקדונות בסכום של 50 מיליון לירות בכל הבנקים. אם להניח שברשות בנק ישראל יש 42% מהפקדונות החדשים, הרי אני שומע שגם הנפח נתן אפשרות לכלל הבנקים להגדיל את האשראי בזמן האחרון ב-5-6 מיליון לירות; וד"ר פורדר טען שבמסגרת 20% של הלוואות מכוונות בנק ישראל אינו נותן אפשרות להשתמש באישורים. יחד עם זה, בנק ישראל רוצה לבטל את הדיסקונטו | באותם 30-40 מיליון הלירות. אינני חושב שיהיה זה אא הגיוני שאנו תנווכח פה על מדיניות האשראי אשר לו קבע בנק ישראל. ניקח זאת כדבר קיים. (היו"ר י. גורי): דובר כי ויכוח זה יתנהל בנוכחותו של נגיד בנק ישראל).

רצוני לדעת בתוך המסגרת של הדברים הקיימים: האם בשנת 1957 ובמחצית שנת 1958, עלה האחוז של האשראי היצרני בבנק הלאומי ובכלל הבנקים? כשאני אומר אשראי יצרני, אזי הכוונה לתעשייה ולחקלאות.

ועוד רצוני לדעת: האם במסגרת הזו אי אפשר

להעלות יותר את האחוז הזה? מהו ההגיון שאותו אשראי אשר אנחנו באופן פרינציפיוני יכולים לשלוט עליו משום שהוא נמצא במסגרות מאורגנות ולא בשוק השחור - מהו ההגיון שלא נגדיל את 46% (22%+24%). (ד"ר פורדר): אתה תוכל להגדיל בין 55%-ל-60% - זה תלוי בחקלאות ובתעשייה).

אני שומע שבנק לאומי מנסה להקטין את הסכומים ובעיקר בסכומים הניתנים להלוואות מכוונות. לדוגמה: בענף הפלחה הבנק רוצה להקטין במיליון וחצי לירות. אני שואל: למה? מהו ההגיון? הרי ההלוואות הללו, מבחינת הטיפול בהן, הן הנוחות ביותר. בפלחה ניתנת הערבות של האוצר.

ההלוואות בחלקן מנוקשות ע"י ארגונים. ומכחינת סכומים, הרי אין בהן סכומים קטנים. אולם נכון, מכחינת האשראי, הלוואות אלה לא נותנות הכנסה נוספת על הרבית.

אני יודע שעל הלוואות מכוונות משלמים 9%, ואילו תעשייה וחקלאות משלמים 10%, והיתר - 11%. אני רוצה לשאול: אולי כדאי לבטל את הרבית הדטרנציואלית ולהעמידה על 10%? כלומר, שגם שכולם ישלמו אותו דבר. איזה גרעון דבר זה יתן, ואם זה בכלל יביא לידי גרעון.

שאלה נוספת: האם אפשר להגדיל את אחוז ההלוואות לתעשייה ולחקלאות על מנת להקטין את הצורך שלהם להשתמש בשוק השחור? הוצאות הרבית שלהם אינן נופלות על הוצאות הייצור, אשר בהכרח צריך להעלות את מחירי התוצרת. (היו"ר י. גורני: היתה הצעה להעמיד את השער הרשמי על 16%). לחבר הכנסת חזני הבאתי את דוגמת הנס קפה, אשר איתו יוכל למצוא בשוק כמה שהוא חפץ. שינסה לבדוק את הבעיה לגבי אמצעי התשלום, ויצא שהדבר איננו כך, מסום שאמצעי התשלום לא יאפשרו לנו לשלם באמצעי אשראי. לכן נדמה לי שדבר זה איננו עונה על הבעיה. אני מדבר על כך לטי הנצתי.

ובכן, זוהי בעצם השאלה העקרית מסנה יצאו כל המסקנות. אני רוצה לצרף שאלה נוספת, אשר היא נובעת לא לבנק הלאומי בלבד, אלא לכל הבנקים בארץ:

טוענים כי בנקים קטנים אינם יכולים להתקיים עקב המצב הכלכלי בארץ. אינני יודע באיזו מידה דבר זה נכון. אבל אני יודע שבגדלה הרווחיות שלהם. אינני מציע לסגור בנקים קטנים, אבל איני חושב שזה יהיה דבר שלילי אם תהיה נטייה טבעית לאחד בנקים קטנים במסגרות יותר גדולות. (ד"ר ישראל: ישנם 28 בנקים קטנים בארץ). עד כמה שאנחנו יודעים, יש למעשה ביקוש של בנקים גדולים על קטנים. ולדוגמה: בנק הפועלים מפקח על קופות חסרות. נדמה לי שאנחנו הולכים בקו התפתחות הקיים בארצות נאמיות.

אנו, כתיב ועדת כספים, צריכים לדאוג לכך שהמפקיד יהיה בטוח. (היו"ר י. גורני: אצל הבנקים הגדולים זה בטוח).

מתעוררת שאלה אחרת - שאלת ההוצאות. בנק הפועלים משלם לצוברים לפי רדגת משכורת הסתדרותית, ויתר הבנקים לפי משכורת בנקאית. אולם, עובדי בנק הפועלים וסביפיו תובעים לעבור למשכורת בנקאית. אני אוסר אחרת: אולי נעשה ההיפך מזה - אולי נטיל משכורת אחת.

מ. חזני: בהמשך למחשבותי האפיקורסית, רצוני להוסיף ולומר: האשראי הקיים עכשיו במסגרת הבנקים יישאר באותה רמת הרבית. כל מה שנוסף לזה - שהבנק לא יוכל לספק - הרי שזה יינתן ברבית יותר גבוהה. מדובר על בנקים שבאים במגע עם חברות כדי לשחרר ולתת כספים ברבית יותר גבוהה. כל זה אני עושה על מנת שאולם עבור הטוב: של הסוכר שחסרה 16 או 17 אחוזים במקום 25 אחוזים.

היו"ר י. גורני: נוסף לשתי השאלות שכבר הצגתי, אני מבקש שתסביר לנו, כבנקאי, מהו ההבדל בין כסף ובין נייר שאנחנו נוטים לחשוב שהוא כסף?

ד"ר פורדר:

אבקש סליחתכם במקרה שאמריך בהסכרותי,
כי אני רואה שישנן פה כמה אי-הבנות.

רצוני לומר כי יש פה כמה שאלות הנוגעות
לבנק ישראל, ואני חושב כי מחובתי להיות זהיר במתן תשובותי, כי אינני
אוהב להביע דעות מנוגדות אשר ייאמרו שלא בנוכחותו של סר הורוביץ, אשר
אחו אני עובד בקשר אסיף. עליכם להבין זאת.

אני רוצה להגיד לחברי הכנסת בהיר והרצפליד,
כי אני מדבר רק בשם בנק לאומי, ואינני רשאי לדבר בשם כל הבנקים.

בבנק לאומי לישראל קיימת מסורת לחקלאות,
וזו היתה זכותו הגדולה של סר הופייץ ז"ל; ישנם אינטרסים פרטיים לגבי
החקלאות לא פחות ולא יותר מאשר כל מפעל ציבורי. על דעת המנהלים אני
אומר, שהם ציונים ותיקים.

ההרכב של "בורד" של הבנק קובע את הפוליטיקה
שלו. ב"בורד" לא משתתף איש אשר אין לו מסורת ציונית ותיקה.

יש פונקציה תכנית במערכה הכלכלית, אולי
הרבה יותר חיונית משנראית ברגע הראשון. אם מדברים על חקלאות או על
תעשייה, הרי שיחד עם זאת צריך לדאוג לחסר גלמי עכורם. לדגומה: דלק.
עבור הדלק אנו משלמים לארצות החרון במיליוני דולרים.

ב"בורד" של הבנקים לא יושבים ציונים;
יושבים שם אנשים שמנתחים את המאזנים. הם אומרים שההון של הבנק הזה
אינו מספיק, אבל על זה אינני מדבר כרגע. הרווחיות שלנו אינה מספקת,
והיא עלולה להביע לתוצאות.

לבנק לאומי יש שם טוב; לא אני בניתי את
הבנק, אלא אחרים. אנו מקבלים מ"בנק אוף אמריקה" רק 50 מיליון דולר אשראי;
הוא אינו נותן יותר מסכום זה. זהו סכום די ביכר. ניהלתי את הדבר הזה
עם אדם אחראי, והוא שאל אותי: איך אפשר לנהל בנק כזה עם הון כה קטן?
הרי במחזור כל כך ^{קטן} לא תוכל להרוויח הרבה. הייתי חייב להשיב לו
תשובה מיוחדת, אבל הייתי צריך לסיים, ל"סמך בקשתו של האוצר, אותה שיחה
במתן 7,5 מיליון דולר ערבות בשביל האוצר. אכן אותו אדם אחראי רשאי
לדרוש ממני הסברים.

הרווחיות של כל הבנקים - ואין לי טענות
כלפי בנק לאומי באופן מיוחד, אלא אני מדבר על הבעיה הכלכלית העומדת
כרגע בפנינו - הרווחיות ירדה מאז 1954. ההכנסה של כל הבנקים יחד
4,9 מיליון לירות, והיא ירדה ל-4,7 מיליון לירות; בשנת 1956 - אמנם
יש הגדלה בהון של 12 מיליון לירות. זאת אומרת, אחרי הגדלה של
12 מיליון ל"י בכל הבנקים, היתה ירידה בהכנסה. במלים אחרות: ההון
ירד וההכנסות גדלו.

ביחס להוצאות הבנקים אני עוד אדבר, ובהזדמנות
זו רצוני לקבל עצה כיצד להקטין הוצאות ומשכורות. עזרה כזו לא יכולתי
לקבל מההסתדרות, אשר אתה אנו קשורים בחוזה. בשנת 1950 עלו המשכורות
2,2 מיליון ל"י; ב-1956 - 19,1 מיליון ל"י. כלומר - פי-תשעה.

רצוני להוסיף מספרים אחרים. רציתי לראות
מה הם ההבדלים שלנו לבין בנק שוויצרי. הוצאתי את ההוצאות של אותו בנק
מתחום המאזן שלו, והשוויתי אותן לבנק שלנו.

לבנק השוויצרי יש	5%	הון	לנו יש	34%
משכורות ותשלומים	29%	מניות		0,8%
				54%

קראתי בעתון על ד"ח בנק הלוואה וחסכון בירושלים. בסוף היה משפט אחד, ושם נאמר: הרווח הנקי הוא 20% ל"י. בוודאי היה צריך להוסיף את המלה הפסד, משום שבמאזן אי אפשר לדייק כל כך.

ועוד דבר רצוני לציין, הסברתי ואני חוזר ואומר כי אני לא דרשתי להגביל את האשראי, אלא דרשתי לנצל את ה-40%. פה דובר על נפח, ואילו אני אומר: אם מסיבות כלליות יש הכרח להגביל באשראי, מאחר שאנחנו לא רוצים לסכן את מערכת הבנקים, הרי שאנו מחוייבים לתת לכם להרוויח מהכמות המוגבלת - מוגבלת מסיבות מסויימות. כלומר, לתת לכם להרוויח.

ועתה רצוני לומר לחברי ועדת הכספים: טעות גמורה היא לחשוב שיש שינוי רק בשער הרבית. ישנם גם עניינים אחרים וההבדלה היחידה למצב זה הוא שינוי הרבית.

דובר כאן על בנק הסוחרים. ופה רצוני להעיר כי בארץ קיימים דברים אבסורדיים. כל ענף פותח לו בנק. וזה איננו בנק יעיל. קיים בנק לחקלאות; אני שומע גם בנק האכרים; והנה, גם בנק הסוחרים; ועוד מעט יגשימו את הרעיון לפתיחת בנק לספנות ועוד. כל אחד רוצה לעקוף את בנק, במחשבה לנצל את הבנק שלו יותר משיוכל לנצל בנק גדול אחר, שעובד באופן אינטנסיבי עם הממשלה - הכוונה לבנק ישראל. אם משהו רוצה להעביר 20 מיליון דולר - ברכה תבוא עליו, ואני אהיה הראשון שאעודד אותו, אעזור לו במקרה הצורך ואפילו אתן לו עצה אם יבקשני.

מסתמנת דקציה ניכרת בכל מערכת האקרדיטיביים, משום שבנק ישראל פותח את כל האקרדיטיביים. יכול להיות שזה יותר זול, אולם אינני יודע אם זה מן החכמה לעשות כך. לדעתי, אפשר לתקן את המצב ע"י הפקדונות של האוצר. אך האוצר באותו זמן עושה כל נסיון על מנת להקטין את המארג"ה. לפי עניות דעתי, אפשר מבלי שייגרם כל נזק לאוצר, להגדיל את המארג"ה. אין זה נוגע לבנק ישראל ואין זה נוגע גם לאמצעי התשלום. אולם, אם כל הגורמים משתדלים לצמצם את הכמות וגם את המארג"ה, הרי שאי אפשר לנהל בנק במובן סדיר.

מר גורי שאל על חוק הרבית, ועל שאלה זו אני רוצה להשיב: לפי מיטב הכרתי, הרבית בשוק השחור ירדה במקצת. חוק הרבית לא גרם הבדל בבנק לאומי, ההבדל היחיד היא - הנהלת הפנקסים. אנחנו הייום לא לוקחים קומיסייה 3%, אלא רבית בלבד. ההבדל העיקרי לא היה 10%-11%, אלא ש-10% היתה בבחינת פיקציה, ו-11% זה דבר חוקי. אנו משתדלים ללכת בדרך חוקית. ההבדל רק לגבי חברות.

ועל הרבית של 11% אני רוצה לומר: לא נכון שאנחנו נתנו פחות - ובזה אני משיב לחבר הכנסת בהיר - לאיזה שהוא ענף תקלאי או תעשייתי. אני רוצה שתכינו את הנעיה: באותו זמן שיש הגדלה בכסף, אין לנו הגדלה בנפח. אצלנו הנפח הוא יותר קטן. בנפח ישנו המספר של 53 פלזס 4,7%, ויש דיספרופורציה בין אמצעים חפשיים שאנחנו יכולנו לנצלם מחוטר בנפח. נכון שבנק ישראל הסכים במקרים מסויימים לשחרר במסגרת של 20% את הנפח, לפי הדחיפות; אך הוא לא הסכים לכל מקרה ומקרה. זוהי בעיה קשה אשר בפניה אנו עומדים, ואיננו יכולים לעשות ולא כלום משום שאין אנו הממשלה.

זוהי המסורת של הבנק הלאומי לישראל - לשמור על החוקים. אנחנו לא יכולים לעשות משהו במסגרת הנפח הקיים בבנק. אבל נשקפת סכנה כי אנו עלולים לעבור על מסגרת זו.

מהגדלת הפקדונות אין אשראי חפשי חדש. זאת אומרת שאלתו של חבר הכנסת בהיר ושל אחרים - מדוע עשינו כך אם המצב איננו בזה - אני אומר: אנו יהודים, ויש לנו הזכות להסביר את המצב הזה: יש סכנים מסויימים, נפח מסויימים של 33,7% אשר אותו אנחנו הוצאנו. מה שיש נוסף לזה בבנק, זה אשראי מתוכנן - ואין לי אשראי חפשי. איננו יכולים לנצל את האשראי המתוכנן כי אין לנו נפח. במקרה זה אני מוכן לעבור על החוק.

היתה שאלה כזו: מדוע לא עשינו "שיפטינג"? מדוע אנו לא נותנים 42% גם לאחרים? רבותי, המדובר הוא לא בחנווני, אלא בשיווק של חקלאים. ואני רוצה לשאול את החקלאים שיושבים פה: האם לעשות "שיפטינג" משיווק החקלאות או לעשות "שיפטינג" ממוסדות שעוסקים בחקלאות? אינני מבין מציאות זו.

הרי אי אפשר לעסוק בבניה אם אינך מביא חמרי בנין. רבותי, לא אוכל להוציא סכומים מהחנווניים הקטנים על מנת לתת אותם לתעשייה. אני מצהיר פה, כי לא אוציא כספים מאנשים קטנים - כדוגמת בנק הלוואה וחסכון כפר-סבא. לא היו לי הוספות בנפח; אינני יכול להוציא מאנשים קטנים אשר צברו 2000, 3000 ל"י - לי אין יכולת כזו ואף לא נכוונות לכך. דבר זה עלול לגרום זעזועים עצומים במערכת הכלכלה שלנו.

הנה, פה בבנק הזה, יש לחץ עצום ואני מכשף להבין זאת - קיים לחץ עצום ואיננו יודעים למי לתת, אם ל"סקורות" או ל"דלק" או לקבלנים שקבלו מהממשלה איזו הזמנה והם אינם יכולים לסמן אותה. אבל אנו משתדלים להגיע לידי איזון. לפעמים קורות שפואות, אבל אנו נותנים את החלק הארי של הכספים לחקלאות ולתעשייה.

אני מוכן להוסיף שתי טענות רציניות: גם החקלאים מבין חברי ועדת הכספים צביכים להבין שצריך לחסוך עבור החקלאות, ולחשוב שבנקים יכולים למלא את הפונקציה שלהם.

אני חושב שעניתי על שאלתו של חבר הכנסת צור בדברי על ה"שיפטינג". הוא שאל בנוגע לרביית של בנק ישראל. אני משיב: הרביית של בנק ישראל היא כל כך קטנה בהשוואה להוצאות שלנו, ואני אומר דבר מה על ההוצאות שלנו אשר אין ביכולתנו אפילו לכסות את האדמיניסטרציה שלנו. זה מתבטא בהפסד של 2- עד 4 אחוזים בסך הכל אם זו תקופה יותר ארוכה, ומובן מאליו שבנק כזה עם תנודות כאלה, יש 2%- עד 4%- ו-15% בכלל ללא רביית. אם אתה לוקח את הממוצע, ברור שזה הפסד גדול. דברתי על כך עם מר הורוביץ, ואסרתי לו כי אינני רואה שזו חכמה שבנק ישראל ירוויח 10 מיליון ל"י (היו"ר י. גורני: 8 מיליון ל"י). בו בזמן שבנקים אחרים יורדים ברווחיות שלהם.

ישנה דעה האומרת, שאם משנים את שער הרביית לחקלאות ולתעשייה מ-11% ל-14%

ז. צור:

היו נותנים אשראי יותר גדול.

ד"ר י. פורדר: אמרת כי בשבילנו זה לא היה נימוק, ואינני סעיף לומר כי גם בשביל אחרים לא היה זה נימוק. מצבנו לא היה כה פתוח. אם לא יהיה שינוי - אם כי אני בעד זה שינוי - תהיה נשקפת סכנה לכל הבנקים, ואז אפשר יהיה להסיק את המסקנות הכרוכות עם סכנה זו. הבעיה שעומדת בפני הבנקים אינה האחוז האחד של החקלאים, והחברים דברו כאן על חברות, וחבר הכנסת בדר דבר בצורה עדינה על "אינבסטינג קומפ". לבנק לאומי יש גם כן חברות. אלו הן חברות שנתנות אשראי לזמן ארוך.

לתעשייה אנו נותנים אשראי של 50 מיליון ל"י, וברור הוא שאסור לנו להשתמש בפקודנות לזמן ארוך, ואז נאלצנו לתת אשראי מאיזון קרן מיוחדת. לנו יש בנק להשקעות, לניירות, לרכוש וכו'. לעומת זה, אני מבין, שישנם גם בנקים או חברות שדורשות רבית יותר גבוהה. אנו איננו יכולים לעשות זאת; אנו מחוייבים להגיש דו"ח וכו', על הנעשה בבנק.

אשתדל להסביר כי מסיבות כלליות נחוץ להגדיל את הכנסות הבנקים. רצוני לציין כי אני נגד ביצול האנשים. נקדמת מצעים/א"מ או ע"י צעדים בלתי-חוקיים. אולם אני בדעה שנחוץ לפעול לפתרון הבעיה.

חבר הכנסת בדר נגע בבעיית הוצאות הטכסטיל.
פתיחת האקרדיטיבים נותנים הקלות, ואני מעיז לומר - הקלות מספיקות.
המשלה מעוניינת להחזיר את המערכת לנקודת היציבה
ואין אנו נחלקים בקשיים באשראי לחמן קצר.

אינני מוכן לומר כי הממשלה מגדילה את השתתפותה
באיזורי פיתוח עד כדי 70%.

אני יכול לענות לדר קיטרון: נכון שהקורס
ל הסניות הוא יהודי למדי ואי אפשר לעשות אמיסיה חדשה ולעמוד בהתחרות
עם הממשלה שנותנת הצמדה. (כפי לוי): נותנים 7% לבנין.

בבנק לאומי לא עושים סטטיסטיקה נפתן האשראי לא
לפי דת ולא לפי מין. בבנק זה מקבלים אשראי גם סולל-בונה וגם קבלנים.
אני מוכן, בגמר הישיבה, להעיר על היקף האשראי של סולל-בונה.

בקשר לפעולת חסכון: בנקים אינם אוהבים ליגה.
פעולת החסכון הצליחה מאוד בבנק "דיסקונטו". גם אנחנו מקבלים מדי יום
סכומים גדולים מחסכון.

נשאלתי בקשר להוצאות הבנק - אינני יודע
באיזור מידה אני רשאי להיות גלוי בנקיבת מספרים. אולם רצוני לתת לכם
תמונה כי התמונה הידועה לכם היא מוטעית. לבנק לאומי יש חוזה עם
ההסתדרות. ובבנק עובדים 2300 פקידים. מ-8 עד 10 פקידים משכורתם לא
מופיעה כאן. באסור, יש לנו חוזה עם ההסתדרות. פנו אלי אנשים בדרישות
והבטחתי להם לא להעלות את המשכורות, והפקידים מאיימים בשביתה.
25 עובדי עם פועלים ב"רסקו", ואני רוצה לומר כי כאן קשה
לי יותר לעבוד עקב טיב והרכב האנשים. ובהסתדרות אין כל נטיה להגיע
לידי פשרה עם ציבור הפקידים. יש אצלנו 50% פקידים שהם בדרגות א' וב'
פקיד בדרגה א' מקבל אחרי כל הניכויים 150 לירות. רבותי, אין זה
נתיק כלל, ולי באופן אישי קשה להילחם נגד דרישות של אנשים שמרוויחים
סכומים לא-מופרזים. רצוני לציין, שאיננו מקבלים כל עזרה מההסתדרות,
ואני לא אוכל להחזיק מעמד עם העובדים שעובדים בדרגה זו. אולם, יש
לי חלוקי דעות בנדון עם ההסתדרות, וא ש בזה עזרתכם לעשות הכל כדי
להתאים את דרגת העובדים שלנו. אני מודע באופן הגלוי ביותר.
מדוע אין מדברים על יעילות בבנקים אחרים? אני בדעה זו, כי אי אפשר
להשיג זאת ללא נכונות ההסתדרות. לדעתי, התשובה צריכה להיות
כזו: לדרוש יותר עבודה, יותר יעילות וקצת יותר מיכון.

ביחס למה שנאמר על פתיחת סניפים באזורי פיתוח:
יש לנו 85 סניפים, ואנחנו חושבים לפתוח עוד סניפים במשך השנתיים הקרובות
באזורי פיתוח. זה שלה לנו בכסף, וזה מכניס לבנק גם פקדונות - זה נכון.
מכל מקום, פתיחת סניפים זה בבחינת עבודה הגזכית. אנחנו משתדלים
להשפיע על העולים; אנו מחלקים חומר מיוחד בשפתם, ושולחים אליהם
פקידים משלהם.

אשר לשאלתו של חבר הבצטת קלמר בקשר לסניפים
ברחוב דיזנגוף אני רוצה לענות - אין זו דוגמה. הסניפים מרכזים את
כל הסניבא. בסניף זה - בבנין בו אנו יושבים - מרוכזת ההנהלה המרכזית
וכן, יאנו לא יכולים להגדיל אותו.

חבר הכנסת בדר קבל הסברה מיוחדת במחלקה למטבע
חוזרת חבר כנסת. בנין זה אינו מספיק לעבודה סדירה, ואם אני ארחיב
אותו, יבקר אותי; ואם אינני מרחיב - יהושע לוי מבקר אותי. בפעם
אחרת אסביר ביתר הרחבה נקודה זו.

אבקש את סליחת חברי הכנסת הרצפולד וחזוני
אם אשיב על שאלותיהם שלא באריכות. הרעיון של חבר הכנסת חזוני אשר
הגזים במקצת בפיתוחו, הוא רעיון כלכלי. אינני בעדו, ואומר
מדוע. עלינו להיות זהירים, ובשטח הכלכלי אסור לקפוץ כל כך. בשוק
השחור ישנם כספים רבים למדי. אני בכל זאת מוכן לומר שכמה בנקים
בארץ יש קשר עם החברות. לפי מיטב ידיעתי, בנק הפועלים לא נקט בשום
צעד ולא עשה דבר נגד החוק. יש שני בנקים אחרים - דיסקונטו בנק
ו"יוניון בנק" - אינני יושב שם, אבל אני יושב ב"בורד" של הבנק -
אשר אינם עושים דבר נגד החוק, ואם הם עושים - הרי שהנהלת הבנק תהיה
מוכנה לפטר את האחראי למעשה.

האשראי השחור עולה על 20 מיליון לירות,
ואין בקורת על השוק השחור. מנצלים את המצב...

הי"ר י. גורדי:

לאחר שאמרת שישנה בקורת, אתה מעריך
בכל זאת שיש למעלה מ-20 מיליון לירות?

ד"ר י. פורדר:

איש לא יוכל להגיד כמה תפוחי זהב יש בארץ.
ההשערה היא סביב 20-25 מיליון ל"י. אני
מוכן לברר זאת ואולי אכתוב לך על כך.

לחברי הכנסת הרצפולד וחזוני רצוני לענות:
אין פה ענין של ציונות. רבותי, יש לנו הון קטן. אנחנו עובדים עם
פקדונות, אולי בפקדונותיהם של האנשים שיושבים פה. אם ניתן מיליוני
לירות יתרוטטנותנים לסוכנות ולממשלה, אנו יכולים לערער את מערכת
הפקדונות. ולכל אדם יש אחריות ראשונית. ברגע שבאים בהצעות על
פקדונות, אז אנחנו עלולים לערער אותם. הרי אנו חיים מכספי הפקדונות.

אנחנו נותנים לסקטור הציבורי באופן
מכסימלי. לדעתי, יש לדאוג גם למשק הפרטי.

יכולנו לעשות דיספוזיציה ב-10 מיליונים
בנזילות ולא בנפח. ואם אפשר היה לאחד את כל הבנקים, ואם הבנקים הגדולים
יהיו מוכנים להושיט עזרה, דבר זה היה טוב, אך הבעיה איננה כה פשוטה.

בקשר לשאלתו של יו"ר הוועדה, מר גורדי, על
הצדק של נייר כסף, אני מבקש רשות לענות על שאלה זו בפעם אחרת.

דעתה אבקש סליחתכם על כי הארכת בתשובתי,
אינני אשם, השאלות היו מרובות.

הי"ר י. גורדי:

אני חושב שהבירור הזה היה מועיל מאד.
(א) חזקנו את קשרי המשפחה עם ד"ר פורדר;
(ב) למדנו משהו מהבירור; (ג) אני חושב שיהיה המסך לבירור הזה בהשתתפות
נגיד הבנק וד"ר פורדר יהיה מוזמן לבירור זה.

בזה אני נועל את הישיבה.